

Sjefen for Havforskningsinstituttet, direktør Odd Nakken:

Et kompleks av årsaker bak ressurssvikten i Barentshavet

- De tre-fire siste årene er kvotene for norsk-arktisk torsk fastsatt innen rammen av det som har vært forskernes tilrådinger.
- Det som har skjedd både med torsk og hyse i Barentshavet er at bestandsutviklingen er blitt en helt annen enn det forskernes prognoser tilsa.
- Hysebestanden er i enda dårligere forfatning enn torskebestanden.
- Hovedbudskapet i dag må være: Spar på den fisken vi har!
- Et «løft» i skreiinnsiget til våren og innsig av relativt stor fisk som vårtorsk på Finnmarks-kysten må ikke forlede noen til å tro at det er mye fisk totalt sett i bestanden.
- Tendensene når det gjelder utviklingen i bestanden av norsk vårgytende sild er noe av det gledeligste vi har sett på lang tid.
- Systemet med økonomisk soner bl.a. med mange «linjer» i havet har medført at fangststatistikken er blitt vesentlig dårligere.

Det er sjefen for Havforskningsinstituttet, direktør Odd Nakken, som sier dette i en samtale med ME'A. I dagens situasjon, med flere av våre viktigste fiskeressurser på et bunn-nivå, er det ikke mer enn naturlig at havforskerne kommer i søkelyset. Både fra utøverne i næringen og fra opinionen. For ikke å snakke om fra selvautoriserte forståelsegjøre som ikke forsømmer noen anledning til å slenge om seg med fordommelser både av leg og lærd, både av fiskere, forskere og forvaltere.

Tunge stunder

Odd Nakken lar seg imidlertid ikke bringe ut av fatning. Tvertom – han forstår i hvert fall en del av reaksjonene meget godt. På den annen side legger han ikke skjul på at det har vært en del tunge stunder.

– Det som faller meg tyngst er at vi fra 1984 til 1986 laget prognoser for torske- og hysebestandene som viste at vi ville få sterke bestander og godt fiske ved inngang til nitti-årene, mens det altså er det stikk motsatte som har skjedd.

– Hvordan vil du nå i ettertid forklare dette?

– Den fulle og hele sannhet vil vi neppe bli i stand til å forklare. De prognosene vi utarbeidet i 1984–1986 baserte vi på yngel og småfisk. Og jeg kan fortelle at vi har aldri målt en slik serie med det vi kaller yngel-indeks som det vil målte fra 1983 til 1986. Det var fire årsklasser på rad som, når de var et halvt år gamle, måtte karakteriseres som svært sterke. I hele langtids-serien vi har og som går tilbake til 1965 har vi aldri hatt en slik yngelproduksjon i Barentshavet av torsk.

Det var dette vi baserte prognosene på. Vi så denne fisken igjen i trålhal da fisken var ett år gammel, og delvis som to-åringer. Men, i 1987 og 1988 ble fisken borte, gradvis. Det ble bare mindre og mindre fisk i disse årsklassene.

Ikke noe avvik

– Er det samsvar mellom de resultater de norske undersøkelser har ført fram til med det de sovjetiske forskere kan vise til?

– Ja, det er ikke noe avvik mellom sov-

jeternes og norske havforskeres resultater.

– Men det må vel være en rimelig forklaring på dette at fisken likesom bare forsvinner?

– Når en skal forklare *hvorfor* er det flere hovedelementer. Det første går på utkast. Det er én delforklaring. Det forekom særlig i trålfisket, men helt sikkert også i andre fiskerier, i perioden fra 1986 og ut 1987. Dette gjaldt særlig fisk under minstematet, men til dels også over, og fisken var usedvanlig mager.

– Det har vært hevdet at utkast utgjorde i alt 80 000 tonn, – hvordan er dere kommet fram til dette tallet?

– De 80 000 tonn som det her vises til refererer seg ikke til selve utkastet, men det man berøvdde bestanden i fangstverdi for all framtid. Utkastet som sådant var beregnet til 80 000 individer.

Kanibalisme

Den andre delen av forklaringen er at torsken, da lodda ble borte, gikk over på

Forts. side 14

Et kompleks av årsaken

Forts. fra side 5

annen føde. Spesielt i 1986 og 1987 fant vi veldig mye hyseyngel og torskeyngel sammen med sildeyngel fra 1984 og 1985-årsklassene i torskemagene. Så kanibalisme blir neste forklaring. Den tredje del-forklaringen er rett og slett at fisken ble så mager at det kan tenkes at den rent naturlige dødelighet ble svært stor. Fisken simpelthen svalt ihjel.

- Det vi har observert er at bestanden minket så mye raskere enn det vi hadde kunnet forestille oss, og dertil kom at fisken var særdeles mager. Men det å tallfeste disse del-forklaringene er vi ikke i stand til fullt og helt.

Ubesvarte spørsmål

- Sel kan forresten være en fjerde forklaring. Et åpent spørsmål i denne sammenheng er hvor stort innhogg selen gjorde i torskebestanden. Særlig i 1986, -87 og -88 fikk vi jo store mengder sel vestover i Barentshavet, noe som bl.a. hadde sammenheng med at den ikke fant lodde øst i havet å beite på. Her står vi overfor flere ubesvarte spørsmål. Blant annet dette: Hvordan tar selen torsk? Hvis den f.eks. bare tar en jafs over buken på torsken, vil man ikke finne torskelevninger i selmagen, simpelthen fordi det går i oppløsning nokså umiddelbart.

- Hvor sterke er egentlig torskeårsklassene av 1984, 1985 og 1986, som er de vi nå i beste fall kan sette vår lit til?

- Jeg vil ikke legge skjul på at vi er noe

usikre på hvor sterke disse årsklassene er. Det vil vi få et sikrere svar på når disse årsklassene har vært inne i fisket i et par års tid. Så i 1990 og 1991 vil vi forhåpentlig få mer informasjon som kan hjelpe oss til å tallfeste styrken i disse årsklassene noe sikrere.

- Hva er din kommentar til påstandene om fiskernes «grådighet», veldige overfiske, tilsidesetting av forskernes tilrådinger osv.?

Grunnløs kritikk

- Ser man på tilrådingene fra Det Internasjonale Råd for Havforskning (ICES) for de fire siste årene, så vil man f.eks. finne at torskekvotene er satt innen rammene av de tilrådinger som forskerne har gitt. Så jeg kan ikke se at det er noen som helst dekning for mye av det skyts som er rettet både mot fiskerne og forvaltningsapparatet i denne sammenheng. Både for 1983 og -84 ble imidlertid kvotene satt høyere enn det forskerne tilrødde. Her vil jeg imidlertid legge til at vi nå ser en tendens totalt sett også internasjonalt til at man fastsetter kvoter i samsvar med forskertilrådingene.

- Hva om vi går enda lenger tilbake i historien?

For høy beskatning i trettiårs-perspektiv

Ja, ser vi dette i et trettiårs-perspektiv, er det nok på sin plass å si at beskatningen av norsk-arktisk torsk har vært for høy. Og dette har gått på bekostning av den kjønnsmodne del av bestanden.

I skrivende stund er møtet i den norsk-sovjetiske fiskeirkommissjon ennå ikke avviklet, men direktør Odd Nakken framholder at hvis man der følger forskernes tilrådinger for 1990, så blir jo kvoten naturligvis ekstremt lav.

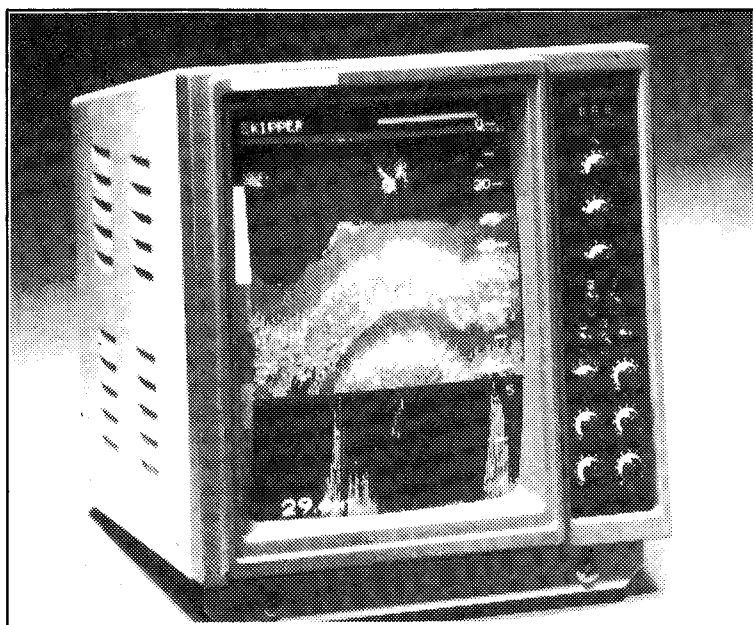
- Det positive med dette er at vi får en veldig lav beskatningsgrad, mye lavere enn den har vært på lang tid, og dette vil over noen tid gi seg utslag i betydelig bestandsvekst.

- Kan du konkretisere tidsaspektet noe nærmere?

- Slik det i dag fortøner seg vil jeg antyde fire-fem år. Vi kan ikke se at bestanden er i vekst før det kommer en ny sterk årsklasse.

Vansker med troverdigheten!

Ellers ser jeg for meg at vi til våren vil komme opp i en noe vanskelig situasjon, for øvrig tilnærmet lik den vi hadde i 1982. Da vil vi oppleve relativt mye fisk som er sju år gammel, men lite «bak» denne. Erfaringsmessig vil fisken når den blir seks-sju år gi et veldig godt tilslag, først i lodde-

SKIPPER CS 1421 fargelodd Stor 14 tomers skjerm i lite kabinett. Passer også ombord i mindre fartøy

SKIPPER CS 1421 — fargelodd med 14 tomers skjerm. Allikevel to valgfrie bakgrunnsfarger, gjør skjermen like behagelig å se på, både natt og dag. Trenger minimal betjening under fiske.

- Stor 14" skjerm
- 8 fargers skala fra RØD (sterke ekko) til LYS BLÅ (svake ekko)
- Viser i klare bilder: Fiskemengde, og størrelse samt variasjoner i bunnforholdene
- Mulighet for fjerning av svake, uønskede ekko, slik at bare de lønns-

somme forekomstene kommer fram på skjermen

- 8 skalaområder fra 10—1280 meter, som kan fases i trinn på 1 meter til 999 meter
- Bunnlås med automatisk fasing
- Frysing av bilde på skjermen for nærmere detaljstudier
- Bunneksjon
- Kan tilkoples fargeskriver, om du ønsker å beholde registreringene på papir.

SKIPPER

SKIPPER Electronics A/S
HANOVA
Postboks 16, Klemetsrud
1212 OSLO 12

Telefon 02/62 1550
Telefax 02/62 16 11
Telex 72529 simn

torskfisket og deretter når den kommer inn som skrei, altså kjønnsmoden fisk. Både i 1982, -83 og -84 så spesielt norske kystfiskere veldig mye torsk fordi den var tilgjengelig på kysten. Så jeg innser at vi kan få vansker med troverdigheten til våren! Det blir ikke så lett å forklare dette. Men, det er altså historien som gjentar seg. Et annet element i dette er at det sjølsagt blir en veldig vanskelig regulerings situasjon. Og jeg vil gjerne tilføye og understreke at man må huske tilbake til 1982-83, for ingen må forledes til å tro at det er mye fisk totalt sett i bestanden.

– Silda representerer vel et lyspunkt i dagens situasjon?

Redusert sildekvote

– Jeg er ikke så sikker på at fiskerne vil oppfatte det som et lyspunkt når forskerne tilrår en totalkvote norsk vårgytende sild på inntil 80 000 tonn i 1990 mot inntil 100 000 tonn i 1989. Bakgrunnen for denne reduksjonen er at vi synes at rekrutteringen ikke er god nok de nærmeste årene, slik at bestanden ikke vil vokse, slik vi ser det. Målet er jo at vi skal bygge sildebestanden videre opp, og derfor foreslår vi altså en liten reduksjon i fisket.

Likevel må jeg få si at de tendensene vi har sett de siste årene når det gjelder silda er noe av det mest gledelige vi har sett i norsk fiske totalt sett på nokså lang tid. Vi har i dag en gytebestand på ca. 1,5 mill. tonn. Det er relativt sett en god gytebestand, og den er svært god sammenliknet med det vi har hatt gjennom sytti- og langt ut i åtti-årene.

Det var også et gledelig trekk i bildet da vi kunne konstatere at denne silda kom sør på de gamle sildefeltene for å gyte. Det gir håp om at det ikke kan ta så lang tid før det blir et skikkelig «løft» i rekrutteringen.

Lodda

– Hva med lodda?

– Det er også gledelige tegn når det gjelder lodda i Barentshavet nå. Man ser vel en 1989-års klasse som i hvert fall foreløpig lover veldig godt. Så vi regner med en vekst i gytebestanden etter 1991. Vi er jo kjent med at enkelte er svært opptatt av når man kan starte opp et loddefiske igjen, men det spørsmålet vil jeg nødige svare på i dag. Lodda har jo et kort levnetstløp, og vi har relativt usikre data like til høsten før et eventuelt loddefiske kan settes i gang. Og før vi har 500 000 tonn gytere kan ikke vi tilrå et slikt fiske. Hvis det skal fravikes – ja, da må det gjøres av andre enn oss forskere...

– Nylig ble det i et radioprogram hevdet at rent overfiske var hovedårsaken til den fatale ressursvikt vi i dag opplever i Barentshavet, og at dette er en oppfatning også Havforskningsinstituttet er enig i?

De naturlige variasjoner

– Det er nok ikke så enkelt at man kan slå fast at en enkelt faktor er hovedårsaken. Man må nok finne seg i at det er et kompleks av årsaker som har resultert i denne situasjonen. Jeg vil jo i denne sammenheng også minne om at lenge før overbeskatning var noe problem i norsk fiskeri-næring hadde vi kolossale variasjoner i tilgjengeligheten av fisk, og sannsynligvis også i mengden av fisk både langs kysten og i havet.

Dette må naturligvis ikke oppfattes dit hen at ikke fisket har noen betydning, for når en årsklasse først er etablert så er det fiske som i hovedsak desimerer den. Men, det er i første rekke de naturlige variasjonene som er med og former styrken på en årsklasse. Og når det gjelder torsken i Ba-

rentshavet hadde vi en særdeles dårlig rekrutteringssituasjon fra 1976 til 1981. Det er også en av grunnene til det vi nå har vært gjennom.

– Men forskerne har vel ikke alltid vært tilstrekkelig forutseende?

På etterskudd

– Det kan man godt si. Den nedfisking av sild som foregikk i seksti-årene er ett eksempel på at man fra instituttets side ikke advarte nok, i hvert fall ikke sterkt nok. Dette føyer seg godt inn i rekken av andre og tilsvarende tildragelser også andre steder i verden. Men, man bør også huske på at dette var en tid da teknologien hadde en veldig framvekst og forskerne lå hele tiden på etterskudd. Så når det gjaldt nedfiskingen av sild i seksti-årene må vi bare konstatere at det skjedde uten at det kom tilstrekkelig med advarsler fra forskersiden.

– Hva så med utfiskingen av Nordsjø-silda i sytti-årene?

– Da hadde man lært så mye at den misseren burde vært unngått. Forskerne kom med helt klare advarsler år etter år, men likevel fisket man ut den bestanden. Resultatet ble flere år med totalforbud mot fiske etter sild i Nordsjøen. I dag har denne bestanden bygget seg opp igjen til et nivå tett opp under det «gamle», og den har gitt godt utbytte i de senere år. Dette vil jeg karakterisere som den andre gledelige ting vi har opplevd i åtti-årene.

– Føler du at de bevilgende myndigheter har tilstrekkelig forståelse for havforskningen?

Godt verktøy

– Generelt vil jeg si at vi har fått ikke så lite i de senere år. Nå får vi jo det nye forskningsfartøyet som vil bli et fantastisk godt verktøy, og vi har fått ny akvakultursta-

Hva er FISKERNES ULYKKESKASSE?

Fiskernes Ulykkeskasse yter økonomisk hjelp til fiskerne eller til deres uforsørgede etterlatte ved ulykker som medfører medisinsk uførhet minst 15 % eller dødsfall.

Kassen finansieres gjennom tilskudd fra fiskesalgslagene.

Yrkesfiskere som har levert fangst gjennom et fiskesalgslag kan være berettiget til stønad fra Ulykkeskassen.

Derfor – hvis ulykken er ute – ta kontakt med

FISKERNES ULYKKESKASSE

Pir-Senteret, 7005 Trondheim – Telefon (07) 52 96 80

eller fylkesfiskarlag, fiskeriretleder, Norsk Sjømannsforbunds avdelinger.

sjon i Austevoll. Dessuten har vi jo også fått en virkelig god ansiktsløftning og utbedring av fasilitetene når det gjelder våre laboratorier i Bergen og hovedbygningene der. Så samlet sett synes jeg at vi ikke er så verst stilt i dag. Det som er vanskeligst hos oss i dag er ressursundersøkelsene. Når det gjelder miljøundersøkelser og havbruk har vi muligheter til å få midler eksternt, men til ressursundersøkelser, som er studier av felleseie og almenning, har vi vanskeligere for å få midler utenfra.

– Er det i det hele tatt tilfredsstillende at man må gå eksternt for å hente forskningsmidler?

– Det er nå en gang det som er politikken i dag, og som også er nedfelt i den såkalte forskningsmeldingen. I dag utgjør slike midler ca. 24 pst. av omsetningen ved Havforskningsinstituttet, og i all hovedsak går dette til havbruk og miljø. På disse to områdene har vi da også hatt en vekst, noe vi dessverre ikke kan si om ressursundersøkelsene.

– Flerbestandsforskningen?

– Ja, der har vi tatt et løft, og det har vært helt nødvendig. Det beklagelige er at det kom litt for sent.

– Når vil man kunne dra full nytte av flerbestandsforskningen?

– Dette er et arbeid som skjer gradvis. Enkelte innbiller seg at vi har en kjempekværn som heter flerbestandsmodeller, som man kjører data inn i, og at man så får ut all verdens forskjellige beskatningsmuligheter som forvalterne kan sitte og tolke. Men, *det* ligger nok veldig langt fram i tiden. I mellomtiden får vi imidlertid ut nyttige resultater f.eks. når det gjelder naturlig dødelighet for lodda, noe som er helt avhengig av torskebestandens størrelse. Dette er materiale som brukes i den beskatningsanalysen som vi gjør på lodda i framtiden. Vi får videre ut veldig nyttige resultater når det gjelder veksten av torsk. Og disse del-resultatene synes jeg er de viktigste i første omgang. I et lengre perspektiv ser jeg klart at vi kan få ut ulike beskatningsalternativ som man da kan velge mellom ut fra f.eks. økonomiske eller, om man vil, sosiale kriterier. Men det ligger altså lengre fram i tiden.

– Men, det blir ikke så lett å tenke seg at vi skal ha en bioøkonomisk beskatning etter flerbestandsmodell i Barentshavet. For bestandene i Barentshavet deler vi med Sovjetunionen som har en helt annen økonomi, et helt annet syn på prissetting av ulike fiskeslag enn det vi har. Så der er det også et arbeid å gjøre.

Øk.soner medfører dårligere fangststatistikk

Noe av det Odd Nakken har vært mest opptatt av i de senere år er påliteligheten i fangststatistikkene. Ikke bare de norske, men rent generelt.

– Det vi ser er at for de bestander der forskere prøver å gjøre en innsats for å få innsyn i hvor pålitelig eller upålitelig fangststatistikkene er, der står det ikke bra til. Det gjelder bl.a. nordsjøild. Slik det fortøner seg for oss og generelt i ICES så har vel kanskje systemet med økonomiske soner med mange «linjer» i havet, medført at statistikken er blitt vesentlig dårligere enn det den var.

– Har dette sammenheng med at man sjonglerer med fangstområdene?

– Kombinasjonen områder–kvoter medfører at statistikken er blitt dårligere. Dette ser vi veldig alvorlig på, ikke fordi vi er ute etter eventuelt overfiske, men fordi vi er ute etter riktige tall som viser hvor mye fisk som dør ned som følge av fisket. Dette er det aller viktigste tallmateriale når vi vurderer de enkelte bestander. Og hvis dette materialet svikter, så svikter også våre bestandsanalyser, sier direktør Odd Nakken.

M. D.

«Du verden for en natur» heter en programpost i NRK P1 som har fått sin faste plass på sendeskjemaet søndag morgen. En av de faste programlederne er legendariske Rolf Kirkvaag, i sin tid en gudbenådet reporter og frisk og freidig programleder. Et radiomenneske det luktet suksess av, uansett hva han ga seg i kast med.

Men, det var en gang. . .

I dag er Rolf Kirkvaag forlengst etablert som en smule aldrende snill og uten tvil velmenende radioonkel for nær sagt alt og alle som ønsker å stå fram som beskytter av vårt miljø, vår natur. Og *det* er saktens aktverdige nok. Vi burde alle være takknemlig for at det er mennesker som sørger for å røske oss ut av vanens tankebaner fra tid til annen.

Programposten «Du verden for en natur» burde være en slik vekker. Burde være det, skriver vi, for det er nemlig ingen selvfølge at

programposten er det. I hvert fall ikke som en regel. Dessverre.

Det er nemlig ikke nok at tilkalte gjester i programposten slår på stortromme og tordner mot myndigheter og organisasjoner ut fra mer eller mindre fantasifulle forestillinger. Beklageligvis forekommer denslags skjæmmende innslag i et ellers utmerket opplegg.

Nylig var det lederen for Naturvernforbundets såkalte Barentshavutvalg som fikk boltre seg nærmest fritt og uhemmet. Noe nytt hadde ikke vedkommende å fare med, om noen hadde ventet det. Det var det etter hvert så velkjente tjetet, med utfall mot bl.a. fiskerne og fiskernes organisasjoner og naturligvis forvaltningsmyndighetene for overfiske og griskhet, og for å sette havforskernes tilrådinger til side. Den nasjonale forvaltning er det ifølge denne Barentshavutvalgs-lederen ikke forvaltningsmyndighetene som står for, men «kortsiktige

næringsinteresser». En ny snedig vri er denne: Når det gjelder å presse kvotene høyest mulig opp har Norges Fiskarlag og Staten sammenfallende interesser!

Jo høyere kvoter, jo mindre må Staten ut med i henhold til Hovedavtalen (de årlige fiskerivtalene)! Jada, dette sa lederen nokså utilsørt, og ikke nok med det: At det virkelig forholder seg slik har «vi fått bekreftet fra pålitelig hold», sa vedkommende.

Hvilket hold det her var snakk om fikk naturligvis ikke lytterne vite noe som helst om. Og det var vel best slik.

Og slik fikk vedkommende ture fram uten det minste forsøk fra programledernes side på å kaste inn et spørsmål som røpet tvil, eller behov for mer presis dokumentasjon.

Et av de siste påfunn/utspill fra dette utvalget er at de krever å få friggitt protokollene fra møtene i den Norsk-Sovjetiske Fiskerikommissjon. Og lederen legger naturligvis ikke skjul på at man mener at her finnes opplysninger som ikke tåler dagens lys. *Det* er i og for seg ikke noe ukjent fenomen når man først blir besatt av en tanke eller en ide.

Nåvel, rett skal være rett: Programleder Kirkvaag stilte utvalgs-lederen spørsmål om vedkommende hadde greie på disse tingene. Og svaret han fikk levnet ingen tvil:

– Vi har greie på dette!

★★★

Som sagt innledningsvis burde vi alle være takknemlig for at det er mennesker som sørger for å røske oss ut av vanens tankebaner fra tid til annen, og en programpost som «Du verden for en natur» redigert med omhu burde være